

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ,
МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ І ЗМІСТУ
ОСВІТИ**

**ПРОБЛЕМИ
ОСВІТИ**

НАУКОВИЙ ЗБІРНИК

ВИПУСК 72

2012

Проблеми освіти: Наук.зб./Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОНмолодьспорту України,- К.,2012. Випуск 72

У збірнику надруковано доповіді учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми патріотичного виховання молоді в сучасних умовах», яка відбулася 18-19 квітня 2012 року в м. Миколаєві. Конференція організована Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України, Інститутом інноваційних технологій і змісту освіти, Інститутом проблем виховання НАПН України, Миколаївським національним університетом імені В. О. Сухомлинського за участю науковців, аспірантів, викладачів та методистів інститутів післядипломної педагогічної освіти, вищих навчальних закладів і наукових установ, працівників управлінь освіти і науки, директорів, заступників директорів позашкільних навчальних закладів.

Для викладачів, аспірантів, науковців і керівних працівників освіти та навчальних закладів.

Редакційна колегія:

Є.М.Суліма(головний редактор)

Я.Я.Болубаш (заступник головного редактора)

Ю.В.Івженко (відповідальний секретар)

В.І.Бондар, М.І.Жалдак, В.Г.Кремень, О.І.Леута, О.І.Ляшенко,

В.М.Мадзігон, В.В.Олійник, І.Ф.Прокопенко,

М.Б.Євтух, А.С.Чайковський, Д.В.Чернілевський.

Автори несуть повну відповідальність за опублікований матеріал.

Рекомендовано до друку вченою радою Інституту інноваційних технологій і змісту освіти.

Видання зареєстровано в Міністерстві юстиції України.Свідectво серія КВ №12814-1698 Р від 01.06.2007

Збірник включено до переліку наукових видань ВАК України, в яких можуть публікуватися основні результати дисертаційних досліджень з педагогічних наук. Постанова № 1-05/8 від 26.01.2011

Аннотация

Григоренко Г.И., Игра как средство патриотического воспитания старших дошкольников

Статья посвящена проблеме формирования у детей старшего дошкольного возраста представлений о героическом прошлом родного края. Одним из показателей сформированного отношения к фактам истории являются сюжетно-ролевые игры детей. Выполнение привлекательных ролей героев-воинов в играх способствует приобщению дошкольников к событиям героического прошлого, воспитанию патриотических чувств.

Ключевые слова: игра, родной край, патриотическое воспитание, чувства, роли.

Summary

Grigorenko G.I., Play as a means of patriotic education of older preschoolers

The article deals with the formation of children preschool age notions of the heroic past of his native land. One measure of the relationship formed by the facts of history are role playing games of children. Implementation of the attractive roles of warrior heroes in games helps familiarizing of preschool children to the events of the heroic past, the education of patriotism.

Key words: game, native land, patriotic education, feelings, and roles.

УДК 378.14.11

ВИНОГРАДЕНКО Е. В.,

старший викладач кафедри військової підготовки
Миколаївського національного університету
ім. В.О. Сухомлинського

ЛЕЛЕКА В. М.,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
спортивних дисциплін Миколаївського
національного університету
ім. В. О. Сухомлинського

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ПРАКТИЧНОГО НАВЧАННЯ ЗА УМОВ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ ВИКЛАДАЧА ПРЕДМЕТА “ЗАХИСТ ВІТЧИЗНИ”

В даній статті теоретично обґрунтовується значення практичного навчання при вивченні предмета “Захист Вітчизни”; висвітлюються передумови успішної та ефективної реалізації науково-дослідної роботи викладачів.

Ключові слова: практичне навчання, педагогічний досвід, науково-дослідна діяльність.

Постановка проблеми. Однією із актуальних проблем педагогічної науки на сучасному етапі є розробка методики дослідження практичного навчання при вивченні предмета “Захист Вітчизни”, що обумовлено закономірностями суспільного розвитку і високої соціальної значущості проблеми підвищення якості підготовки спеціаліста-професіонала з предмету “Захист Вітчизни”.

Наукова діяльність педагога стає на сьогоднішній день основним напрямком реалізації модернізаційних реформ в освіті і одним із суттєвих шляхів удосконалення професійної підготовки майбутніх спеціалістів. Успіх реформ вирішальною мірою залежить від того, наскільки вдасться пробудити творчий потенціал педагогів, які зараз працюють в системі освіти, зокрема майбутніх фахівців з предмета “Захист Вітчизни”.

Таким чином, на сьогодні науково-дослідна діяльність педагога визначається одним із пріоритетних напрямків реформування освіти, тому постає питання про підвищення рівня професійної підготовки

майбутнього фахівця предмету "Захист Вітчизни", що потребує пошуку дієвих шляхів покращення його підготовки до дослідницької діяльності.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування значення практичного навчання при вивченні предмета "Захист Вітчизни" за умови реалізації науково-дослідної роботи викладача.

Виклад основного матеріалу дослідження. *Завдання вивчення практичної діяльності.* Практичне навчання представляє собою основу вивчення військової справи та виступає її критерієм. Тільки при виконанні практичних дій в учнів формуються навички та вміння, розвиваються та укріплюються морально-бойові якості. Тому аналіз минулого та сучасного педагогічного досвіду є однією з першочергових задач. У процесі всебічних досліджень роботи можуть бути вироблені сприятливі умови винаходу нових шляхів та засобів підвищення якісних показників вивчення військової справи та військово-патріотичного виховання. В сучасних умовах дане питання становиться вирішальним орієнтиром в навчально-виховному процесі [1; 2; 3].

Головним завданням в сучасних умовах є підвищення якості навчального процесу. Вирішальна роль в цьому відводиться викладачу. Це вимагає від нього науково-педагогічного вирішення таких питань, які відповідали б потребі підвищення дієвості навчально-виховної роботи. Необхідність дослідження практичного навчання визначається в першу чергу якісними змінами, які пов'язані з розвитком сучасних Збройних сил України [3; 5].

Об'єктивні умови розвитку військово-педагогічної теорії та практики навчання потребують наукового підходу до вирішення всіх навчально-виховних задач, та подальшого розширення досліджень, підвищення їх результативності, тісного зв'язку із життям та діяльністю навчально-виховного закладу. Але це не значить, що дослідницька робота має бути справою вузького кола осіб. Вона зараз приваблює все більшу кількість працівників загальноосвітніх шкіл. Взагалі кожен викладач предмету "Захист Вітчизни" може та повинен брати участь в науково-дослідній роботі.

Разом з цим наукова діяльність має свою специфіку. Вона передбачає наявність у викладача предмету "Захист Вітчизни" певних навичок, знань, наукових методів та прийомів роботи, а також облік вихідних принципів досліджень. Оволодіння ними – одна з важливих та важких задач сьогодення.

Аналіз сучасної практичної діяльності свідчить, що більшість викладачів вносять суттєвий вклад у підвищення якості вивчення військової справи, у формування морально-політичних, бойових, психологічних та фізичних якостей в учнів. Накопичено немалий досвід навчання та виховання молоді. Сучасна педагогічна теорія відрізняється творчим використанням усього цінного та необхідного, що мало місце в минулому навчанні, та, що підтверджується практикою майбутнього [4, с. 51]. Це зумовлено тим, що неможливо зрозуміти майбутнього, не вивчивши минуле. Тому однією з задач науково-педагогічних досліджень є вивчення досвіду допризовної підготовки та початкового військового навчання у довоєнні, воєнні та післявоєнні часи. Цей досвід може бути корисним тому, що сучасні форми, методи та прийоми навчання, як і в минулому, широко використовуються у підготовці молоді до захисту Вітчизни.

Слід зауважити, що майбутні захисники Вітчизни активно приймають участь у військово-спортивних іграх – "Зірниця", "Джура", зустрічаються з учасниками бойових дій по захисту своєї Батьківщини. Тому навчання та виховання сучасних учнів потребують пошуку нових підходів до вирішення навчальних задач [6; 7].

Вивчення педагогічного досвіду буде ефективнішим, якщо будуть охоплені всі сторони формування особистості майбутнього захисника Вітчизни, його політико-моральне, військово, фізичне виховання та психологічна підготовка до виконання військового обов'язку.

Вивчення практичного навчання у навчально-виховному закладі необхідне всім – від викладача предмету "Захист Вітчизни" до представників керівництва районних відділів освіти. Зрозуміло, що задачі та мета вивчення, узагальнення досвіду військового навчання для педагогів різних рівнів не можуть бути однаковими.

Отже, нагальною проблемою сьогодення є вивчення та обґрунтування можливих шляхів підвищення ефективності практичної підготовки майбутнього захисника Вітчизни. Перш за все, треба знати ці потреби, знайти те суттєве, що впливає на вирішення головних задач.

Головне у педагогічному дослідженні – отримання викладачем даних про стан вивчення військової освіти, накопичення фактів у процесі аналізу свого досвіду та досвіду інших науковців. Механічним накопиченням наукових фактів не потрібно обмежуватись, тому що вони не дають можливості зрозуміти викладачеві відношення між ними, розкрити суперечність та закономірності. Саме такі недоліки є у теоретичних повідомленнях та видавництвах органів управління освітою. Всупереч аналізу передового досвіду, розкриття складного процесу засвоєння знань учнів, як правило, основну увагу приділяють описанню діяльності викладача предмету "Захист Вітчизни", що базується на поверховому спостереженні окремих фактів.

Практичне навчання учнів постійно потребує розробки актуальних проблем вивчення військової справи.

Науковий пошук передбачає вивчення спеціальної літератури, яка дає змогу озброїти викладача сучасними прийомами роботи, з'ясувати природу того чи іншого педагогічного явища чи факту, допомогти урахувати те, що досягнуто та виділити недостатньо вивчене, здійснити взаємозв'язок та взаємодію наук.

Організація практичного навчання ставить перед викладачем ще одну важливу задачу – визначення методологічних основ та принципів, які направляють військово-науковий пошук.

Які б сторони практичного навчання військової направленості або послідовності формування предмету “Захист Вітчизни” – чи сутність військового навчання або бойових традицій Збройних сил України, морально-бойових якостей, чи питання виховання на бойових традиціях Збройних сил України, він перш за все, повинен керуватися принципом єдності теорії та практики. Це зумовлюється тим, що теорія, яка відірвана від практики, є не результативною, а практика, не висвітлена теоретичною думкою, становиться недостатньо дієвою. Тому вони органічно пов'язані та взаємно обумовлюють один одного [9, с. 2-3].

Форми та методи військово-педагогічного дослідження. У сучасних умовах характер наукової роботи можна надати будь-якій діяльності викладача предмету “Захист Вітчизни”. Разом з ним у військово-педагогічній практиці виробилися визначені форми пошукової роботи:

- бібліографічний огляд військово-педагогічної літератури;
- теоретичне повідомлення про стан розробки проблем військового навчання у періодичних виданнях;
- участь у військово-педагогічних дослідженнях;
- самостійне визначення проблем навчання (наукова доповідь, реферат).

Визначені форми роботи здійснюються як індивідуально, так і колективно.

Педагогічні дослідження проблем військової підготовки та військово-патріотичного виховання передбачають визначення мети, об'єкта та предмета дослідження, а також формування гіпотези.

Перш ніж приступити до дослідження викладач повинен з'ясувати логіку наукового дослідження, закономірності пізнавального процесу та послідовність у роботі, накопичити дослідний фактичний матеріал, здійснити його обробку, упорядкування та систематизацію. Наступний етап передбачає аналіз, узагальнення матеріалу, формування висновків та перевірку даних на практиці.

Можна виділити чотири етапи, які характеризують послідовність роботи. Перший – підготовчий етап, пов'язаний з формуванням мети дослідження, а також визначення об'єкту, предмету, задач та умов наукового пошуку. Метою дослідження є те, що заплановано викладачем досягти у процесі роботи (визначення протиріч та шляхів їх подолання, закономірності навчання, розкриття зв'язку у педагогічному явищі).

Об'єкт дослідження – це обмежене коло педагогічних явищ, які підлягають вивченню (теоретичне чи практичне заняття, гурткова робота, вивчення військової справи за програмою військово-спортивної гри “Зірниця”, зміст та методи навчання).

Конкретні завдання дослідження визначаються після того, як визначені мета, об'єкт та предмет дослідження. Наприклад, починаючи дослідження процесу навчання та рівня знань учнів за програмою “Захист Вітчизни” можна поставити наступні задачі:

- вивчити фактори, що впливають на навчання та вивчення військової справи;
- визначити педагогічні умови, що впливають на успішність підготовки молоді до захисту Вітчизни;
- розробити основи програми предмету “Захист Вітчизни” з урахуванням умов та можливостей навчальних закладів.

Вирішення визначених задач може забезпечити отримання даних, необхідних для розробки рекомендацій, які дадуть змогу удосконалення навчально-виховного процесу [3].

Досягнення мети – процес довготривалий, який включає передбачення. Тому другий етап пов'язаний з формуванням пропозиції про існування будь-якої залежності між фактами, що вивчаються, та явищами.

Пропозиція повинна включати описову, пояснювальну та прогностичну функції у дослідженні військової підготовки. Прикладом може бути формування пропозиції стосовно оборонно-масової роботи: “Якщо оборонно-масова робота є складовою системи військово-патріотичного виховання, то крім свого призначення – фізичної підготовки, вона повинна сприяти формуванню у молоді патріотичних переконань та необхідних якостей захисника Вітчизни” [8, с. 98].

У правильну сформовану пропозицію доцільно включати ознаки та відповідну відповідь на поставлене питання; вона має базуватися на достовірних знаннях та бути правдоподібною; бути достатньою для перевірки.

Третій етап – це планування та проведення педагогічного експерименту. Його метою є підтвердження або не спростування висунутої дослідником пропозиції.

Ефективність наукових досліджень залежить від характеру методів, які застосовуються для цього. У військово-педагогічному дослідженні можуть використовуватися наступні методи. Спостереження – дозволяє всебічно вивчити досвід військової підготовки молоді. Важливе місце при цьому має вибір об'єкта спостереження. Необхідні пошукові дані можна отримувати як при особистому сприйнятті навчально-виховної роботи, так і шляхом використання готових матеріалів, отриманих іншими викладачами.

Велике значення для накопичення фактичних даних є метод *опитування*. Найбільш розповсюдженими формами є анкетування та бесіда. Отриманий таким чином матеріал є основою для подальшого аналізу.

Одним із характерних методів отримання вихідних даних є пошук і вивчення матеріалів та літературних джерел. У даному випадку об'єктом дослідження є монографії, журнали та газети, мемуарна література.

Найбільш цінним практичним методом є *експеримент*. Він пов'язаний із спостереженням та дозволяє створити новий педагогічний досвід. Педагогічний експеримент виступає зброєю проникнення у сутність педагогічної проблеми, яка досліджується. Його “сила” полягає у тому, що при його проведенні розкриваються протиріччя та закономірності навчально-виховної роботи з молоддю. Висновки, які отримані під час дослідження, дають змогу підтвердити та заперечити пропозицію, яку було висунуто, організувати з урахуванням висновків навчання та військово-патріотичне виховання, очікуючи при цьому позитивних показників у роботі.

Четвертий етап – обробка матеріалів пошуку. Він передбачає обробку результатів педагогічного експерименту; пояснення та обґрунтування даних, формування висновків та рекомендацій, які характеризують явище, що вивчалось та результати його дослідження.

Вірність висновків, отриманих на підставі експериментального дослідження, перевіряється перш за все у процесі практичного навчання і в діяльності викладача предмету “Захист Вітчизни”. Тут визначається і їх наукова цінність [9, с. 2].

Результати дослідження педагогічного досвіду, які мають практичне значення, необхідно впроваджувати у навчально-виховний процес. Впровадження передового досвіду здійснюється у системі підвищення кваліфікації викладача. Підвищення дієвості передового досвіду сприяють виступи викладачів, обговорення проведених досвідченими викладачами занять, демонстрація навчальних фільмів (за програмою “Захист Вітчизни”), використання програмованого (комп'ютерного) забезпечення під час уроку Захист Вітчизни. Статті у газетах та журналах, методичних рекомендаціях та листах, що узагальнюють передовий досвід та наукові пошуки передових викладачів, є одним із джерел самонавчання. Найбільш цінні висновки із передового досвіду практичного навчання та наукові досягнення доводяться до викладачів, методистів та інспекторів у формі керівних документів. Розгляд методологічних принципів логіки та теоретичних методів військово-педагогічного дослідження дозволяє перейти до питання про планування роботи викладача на перспективу або до прогнозування.

Методи прогнозування навчально-виховної роботи. На сучасному етапі підвищується роль прогнозування у плануванні навчальної роботи та військово-патріотичного виховання. Зараз без науково обґрунтованих рекомендацій неможливо успішно вирішити задачі виховання майбутнього покоління.

Основна задача прогнозування здійснюється за допомогою специфічних методів. Під час практичного навчання частіше застосовується *опитування експертів*. Прийоми дослідження, які отримані у процесі опитування дають змогу отримати відомості тільки про якісні зміни в навчально-виховному процесі. У прогнозуванні навчально-виховного процесу може бути використаний набір розроблених *сценаріїв*. Це чіткий опис та усне викладення проходження визначеного педагогічного явища. У ньому розкривається логічна послідовність станів при переході від вихідної ситуації до наступної.

Метод моделювання – це побудова та дослідження теоретичного (другорядного) об'єкту, який має суттєву схожість з первинним об'єктом, що вивчається. Спрощене педагогічне явище втілюється в чіткий та стислий опис (схему, графік). В моделюванні беруть участь аналіз та синтез, порівняння та конкретизація, індукція, дедукція, ідеалізація, формалізація та інші теоретичні методи.

Прогнози виступають інформаційною основою в плануванні навчально-виховного процесу. У сучасний час, що характеризується підвищенням вимог до загальноосвітніх шкіл, розробка прогнозів представляє один із важливих засобів підвищення якості підготовки молоді до захисту Вітчизни.

Висновки. Аналіз проблеми практичного навчання при вивченні предмету “Захист Вітчизни” та вивчення стану її розробленості у педагогічній науці дали змогу зробити висновок про її актуальність. Визначено, що практичне навчання майбутніх фахівців з предмета “Захист Вітчизни” в сучасних умовах вимагає від викладача креативного підходу до своєї дисципліни, формування та розвитку у нього науково-дослідних умінь та навичок, підготовку його до творчого використання існуючих педагогічних технологій та створення особистих.

Встановлено, що вирішення цієї проблеми має багато шляхів, до яких слід віднести і розвиток здатності викладача проявляти індивідуально-творчий характер в своїй професійній діяльності.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у створенні технології підвищення значущості практичного навчання при вивченні предмету “Захист Вітчизни”.

Список використаних джерел

1. Бахтін А. М. Програма “Захист Вітчизни” / [Бахтін А. М., Василенко С. М., Винограденко Е. В. та ін.] – Миколаїв : [б. в.], 2005. – С. 29.
2. Державна програма розвитку фізичної культури і спорту в Україні // Інформаційний збірник Міністерства освіти України. 1996. – № 9. – С. 9–15.
3. Державна програма розвитку фізичної культури на 2007-2011 роки // Наука в олімпійському спорті. – 2007. – № 1. – С. 122–130.
4. Заболотний В. Д. Допризовній підготовці – державний підхід / В. Д. Заболотний // Фіз. вих. в шк. – 2003. – № 2. – С. 51–53.
5. Закон України “Про фізичну культуру і спорт” // Голос України – К. : [б. в.], 1993. – 22 с.
6. Захист Вітчизни 10–11 клас / [Бахтін А. М., Василенко С. М., Лелека В. М. та ін.]. – Миколаїв : Атол, 2008. – 514 с.
7. Захист Вітчизни 10 клас / [Бахтін А. М., Василенко С. М., Лелека В. М. та ін.]. – К. : Ліра-К, 2010. – 400 с.
8. Лелека В. М., Оборонно-спортивний оздоровчий табір : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / В. М. Лелека, К. О. М'ясоєденков – Миколаїв : [б. в.], 2008. – 114 с.
9. Шевченко В. В. Педагогічна майстерність : метод. рек. на допомогу викладачам предмета “Захист Вітчизни” / О. В. Шевченко // Основи захисту Вітчизни. – 2007. – № 8. – С. 2–3. Э. В. Винограденко, В. Н. Лелека Теоретическое обоснование практического обучения в условиях научно-исследовательской работы преподавателя предмета “защита отечества”

Аннотация

Э. В. Винограденко, В. Н. Лелека Теоретическое обоснование практического обучения в условиях научно-исследовательской работы преподавателя предмета “защита отечества”

В данной статье теоретически обосновывается значение практического обучения при изучении предмета “Защита Отечества”; освещаются предпосылки успешной и эффективной реализации научно-исследовательской работы преподавателей.

Ключевые слова: *практическое обучение, педагогический опыт, научно-исследовательская деятельность.*

Summary

E. V. Vinogradenko, V. M. Leleka Theoretical ground of practical studies at terms of research work of teacher of object “defence of fatherland”

In this article in theory the value of practical studies is grounded at the study of object “Defence of Fatherland”; pre-conditions of successful and effective realization of research work of teachers light up.

Key words: *practical studies, pedagogical experience, research activity.*

ЗМІСТ

Степанова Т.М.	
Національно-патріотичне виховання молоді в системі неперервної освіти.....	3
Грицай Ю.О.	
Питання військово-патріотичного виховання у змісті сучасної шкільної освіти.....	6
Бахтін А.М.	
Виховання патріотичних почуттів у молоді, шляхом залучення її до участі в роботі військово-патріотичних клубів, секцій, громадських об'єднаннях	11
Василенко С. М.	
Система патріотичного виховання молоді та її місце в державотворенні сучасної незалежної України	14
Івашковський В.В.	
Військово-патріотичне виховання учнівської молоді як засіб формування суб'єкта громадянського суспільства	20
Зубалій М.Д.	
Розвиток поняття «військово-патріотичне виховання» у педагогічній літературі	25
Ребрина А. А.	
Патріотичне виховання школярів ліцейських і профільних класів у процесі професійно-прикладної фізичної підготовки.....	29
Лісовська Т. А.	
Патріотичне виховання старших дошкільників засобами народної пісні	35
Лісовський В. М.	
Політичні аспекти формування патріотизму в українському суспільстві	38
Соколовська О.С.	
Патріотичне виховання дітей старшого дошкільного віку	41
Жевага С. І.	
Роль фізкультурної освіти у патріотичному вихованні молоді	46
Григоренко Г. І.	
Гра як засіб патріотичного виховання старших дошкільників	51
Винограденко Е. В., Лелека В. М.	
Теоретичне обґрунтування практичного навчання за умов науково-дослідної роботи викладача предмета “Захист Вітчизни”	54
Коломоєць Г. А.	
Виховання громадянина-патріота у позаурочній діяльності загальноосвітніх навчальних закладів засобами військово-спортивних ігор	59
Тимчик М.В.	
Патріотичне виховання старших підлітків у процесі фізкультурно-масової роботи	64
Клясен Н. Л.	
Роль та місце комунікативних здібностей учителів у процесі патріотичного виховання молоді	68
Тарасенко А.В.	
Військово-патріотичне виховання студентів у вищих навчальних закладах України в сучасних умовах.....	71
Тимченко В. В., Ткачук М. А.	
Місце та роль Всеукраїнської гри “Зірниця” в загальнодержавній системі патріотичного виховання.....	75
Листопад О.А.	
Психологічні механізми і педагогічні основи патріотичного виховання в системі професійної освіти	80
Туртаєв Ю. В.	
Формування патріотизму в суспільстві – головне завдання закладів освіти та громадських організацій.....	85
Пилипчук О. О.	
Героїчне на полотнах, у граніті та бронзі	89
Трифонов О.С.	
Національно-патріотичне виховання старших дошкільників засобами українського фольклору	94
Нестеренко В.В.	
Сучасний стан патріотичного виховання студентів вищих навчальних закладів	99
Барановський В. І.	
Миротворчий рух дітей за культуру миру і ненасилля в інтересах дітей планети	105
Ніколаєв О. С.	
Скаутинг – інструмент виховання патріотизму учнівської молоді.....	109
Губенко В.І.	
Київська Січ – міський педагогічний проект військово-патріотичного виховання.....	113